ISSN 2710–3056 | Категорія Б (Наказ МОН України № 582 від 24.04.2024)

DOI 10.36074/grail-of-science.01.05.2026.055

МЕХАНІЗМИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДБУДОВИ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ

Савіна Наталія Борисівна
доктор екон. наук, професор
Національний університет водного господарства та природокористування, Україна

Добровольський Андрій Ростиславович
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня кафедри економіки підприємства і міжнародного бізнесу
Національний університет водного господарства та природокористування, Україна

Анотація. *У статті досліджено механізми інвестиційного забезпечення відбудови соціальної інфраструктури України в умовах воєнних і післявоєнних трансформацій. Визначено ключові джерела фінансування, інституційні механізми та моделі залучення інвестицій у соціально інфраструктурних публічних інвестиційних проєктах. Розкрито роль держави, територіальних громад і міжнародних партнерів у фінансуванні відбудови національної інфраструктури. Обґрунтовано необхідність формування інтегрованої системи управління інвестиціями на основі багатоканального фінансування. Узагальнено світовий досвід застосування механізмів інвестиційного забезпечення соціальної інфраструктури із виокремленням рівня їх ризиків з врахуванням втрат інвесторів, а також рівня ефективності їх реалізації і забезпечення сталого ефекту.*

Ключові слова: *соціальна інфраструктура; механізми інвестиційного забезпечення; відбудова інфраструктури; публічні інвестиційні проєкти; державне фінансування, державно-приватне партнерство.*

Постановка проблеми. В умовах повномасштабної війни в Україні значення соціальної інфраструктури суттєво посилилося, оскільки саме вона забезпечує базову життєдіяльність населення, підтримує функціонування економіки та створює передумови для відновлення територій. Водночас масштабні руйнування, зростання соціальних ризиків, структурні дисбаланси у доступі до послуг та обмеженість фінансових ресурсів сформували комплексну проблему інвестиційного забезпечення відбудови інфраструктури, що потребує системного наукового осмислення і практичного вирішення. Це зумовлює необхідність формування ефективних механізмів мобілізації, розподілу та використання інвестиційних ресурсів у соціальній сфері в умовах воєнних і

Авторські права захищені | Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License

післявоєнних трансформацій. Сучасні виклики вимагають не вибіркового фінансування окремих об'єктів, а системного управління інвестиційними потоками, що передбачає інтеграцію державних, місцевих, міжнародних і приватних ресурсів та механізмів інвестування у межах єдиної моделі відбудови.

Аналіз досліджень та публікацій. Рівень наукового опрацювання механізмів інвестиційного забезпечення соціальної інфраструктури характеризується переважною орієнтацією на окремі інструменти фінансування. У працях українських науковців, зокрема Л. Беновської [5], Т. Горват, Ю. Балабана, О. Пайди [6], Н. Метеленко, В. Сумма, В. Шарапова, А. Сіліна [7] увага зосереджується на джерелах фінансування соціальної сфери, бюджетному забезпеченні, ролі територіальних громад та регіональному розвитку. Водночас механізми інвестиційного забезпечення розглядаються переважно опосередковано – через призму фінансових ресурсів, без формування цілісної системи їх функціонування.

У прикладному аспекті значний внесок у розвиток методик інвестиційного забезпечення зробили міжнародні інституції – Світовий банк, ОЕСР, ПРООН, які розробили підходи до оцінювання інвестиційних потреб відновлення інфраструктури та впровадження їх змішаного фінансування.

Аналіз наукових праць свідчить, що, попри наявність значного доробку українських економістів та розроблених численних методик міжнародних інституцій, питання формування цілісних механізмів інвестиційного забезпечення соціальної інфраструктури, особливо в умовах післявоєнного відновлення, залишається недостатньо розробленим і потребує подальшого системного дослідження.

Мета роботи. Метою статті є теоретичне обґрунтування та систематизація комплексу механізмів інвестиційного забезпечення відбудови соціальної інфраструктури України, що передбачає визначення джерел та інструментів фінансування, а також ідентифікацію рівня ефективності залучення відповідних механізмів інвестиційного забезпечення у практиці реалізації соціально інфраструктурних проєктів.

Виклад основного матеріалу. Стан соціальної інфраструктури України свідчить про значну інвестомісткість цієї сфери та наявність суттєвих структурних дисбалансів її розвитку за регіонами України. Високий рівень фізичного зносу, нерівномірність територіального розміщення та недостатній рівень інвестиційного оновлення сформували значний «інфраструктурний борг», який у поєднанні з воєнними руйнуваннями суттєво обмежує потенціал відновлення. У цьому контексті соціальна інфраструктура виконує функцію стабілізатора економіки, оскільки її розвиток сприяє пом'якшенню економічного спаду, підтриманню зайнятості та забезпеченню базових соціальних стандартів.

Ключовою проблемою відбудови соціальної інфраструктури є формування ефективної системи інвестиційного забезпечення, здатної покрити значні фінансові потреби та забезпечити узгодженість між джерелами фінансування і пріоритетами розвитку. Така система має базуватися на багатоканальному підході, який передбачає інтеграцію державних, місцевих,

All rights reserved | Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License

міжнародних та приватних ресурсів із використанням відповідних механізмів фінансування у межах єдиної інституційної архітектури.

Відповідно до документу «Про затвердження Методики визначення джерел і механізмів фінансового забезпечення публічних інвестиційних проєктів та програм публічних інвестицій» (Наказ Міністерства Фінансів №131 від 28.92.2025 р.) механізмами фінансового забезпечення публічних інвестиційних проєктів визначено сукупність способів, інструментів і процедур залучення, поєднання і використання фінансових ресурсів для реалізації проєктів з урахуванням джерел фінансування, умов їх надання, розподілу ризиків і очікуваної ефективності [9]. Основною функцією механізмів інвестиційного забезпечення відбудови соціальної інфраструктури є ідентифікація та подолання інвестиційного розриву, який виникає внаслідок невідповідності між обсягами потреб у фінансуванні відбудови та доступними ресурсами.

Передумови результативного інвестування у соціальну інфраструктуру не лише визначають рамки її відновлення, але й залежать від рівня залученості ключових учасників процесу. До них належать органи державної та місцевої влади, міжнародні партнери, приватний сектор і громадянське суспільство, які спільно формують і реалізують відповідні інституційні та фінансові умови. Відтак оцінювання ефективності інвестиційної політики доцільно здійснювати крізь призму відповідальності, ролей і спроможності кожного із суб'єктів, які можуть використовувати конкретні механізми фінансування (табл. 1) [5].

У Методиці визначення джерел і механізмів фінансового забезпечення публічних інвестиційних проєктів та програм публічних інвестицій механізми фінансування представлені не ізольовано, а у прив'язці до відповідних джерел та суб'єктів, формуючи логічну систему їх застосування. Зокрема, бюджетні джерела (державні і місцеві бюджети) реалізуються через механізми прямих видатків у межах бюджетних програм, надання субсидій, трансфертів, а також державних цільових програм. Водночас бюджет може виступати не лише джерелом, а й інструментом стимулювання інших потоків через надання державної підтримки, зокрема у формі державних гарантій, співфінансування або покриття частини витрат проєктів.

Таблиця 1

Суб'єкти та механізми фінансового забезпечення інвестиційних проєктів відбудови соціальної інфраструктури України

№ з/п	Тип інвестора (суб'єкта)	Механізми інвестування	Проєкти
1.	Державні фінансові інституції України	Інфраструктурні фонди; Державні гарантії; Фонди відновлення;	Фінансування місцевих проєктів через ProZorro; Фонд регіонального розвитку;
2.	Органи місцевого самоврядування (ОМС)	Співфінансування з донорами; Емісія муніципальних облігацій; Концесії, ДПП.	Муніципальні лікарні; Дошкільні навчальні заклади та освітні простори; Відновлення адміністративних будівель.

 Авторські права захищені | Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License

Продовження табл. 1

№ з/п	Тип інвестора (суб'єкта)	Механізми інвестування	Проєкти
3.	Громадські організації, соціальні підприємства	Соціальне інвестування; Гранти/ фандрейзинг; Коінвестування фондами/донорами.	Інклюзивні культурні простори; Навчальні ініціативи; Центри реабілітації.
4.	Інституційні інвестори	Інвестиційні фонди; Пенсійні фонди; Страхові компанії; Суверенні інвестфонди	Соціальне житло; Центри первинної медицини; Професійно-технічна освіта.
5.	Національні приватні компанії	Локальні інвестиції; Спонсорство; Концесійні проєкти; Співпраця з ОМС.	Ремонт закладів освіти; Забезпечення медичних закладів; Транспортні проєкти.
6.	Місцевий бізнес та кооперативи	Мікроінвестування; Платформи колективного фінансування; Участь у фондах громади.	Малокомплектні школи; Енергоефективні проєкти у освітніх закладах; Центри зайнятості та реінтеграції.
7.	Платформи цифрового інвестування (crowdinvesting)	Онлайн-інвестування громадян або бізнесу в соціальні проєкти.	Соціальні будівлі; Навчальні простори; Установи для догляду за літніми людьми.
8.	Мультинаціональні компанії (MNSs)	CSR-програми; Соціальне партнерство; Постачання технологій, послуг; Пільгове кредитування.	Діджиталізація освіти; IT-інфраструктура у навчальних закладах; Соціальні програми для ВПО.
9.	Міжнародні фінансові інституції (Світовий банк, EIB, EBRD, IFC)	Кредити, гранти, технічна допомога; Гарантійні інструменти; Співпраця шляхом ДПП.	Реконструкція лікарень, шкіл, житла; Енергоефективні об'єкти; Соціальні послуги в громадах.
10.	Міжнародні донорські агентства (USAID, GIZ, JICA, UNOPS, Sida, DANIDA)	Цільові гранти; Програми підтримки реформ; Фінансування пілотних ініціатив.	Освітні платформи; Медицина в громадах; Розбудова цифрових сервісів.
11.	Міжнародні приватні банки та фонди (BlackRock, JP Morgan, Goldman Sachs)	Прямі інвестиції; Купівля соціальних облігацій; ESG/ impact-investing; Гарантування ризиків.	Муніципальні проєкти з відновлення; Створення безпечного житла; Дитячі установи.
12.	Українська діаспора та міжнародні громади	Краудфандинг; Пожертви та партнерські ініціативи.	Відбудова шкіл, клінік; Закупівля обладнання.

Дані сформовано з [5-9]

All rights reserved | Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License

У структурі фінансування соціальної інфраструктури на сучасному етапі домінують державні ресурси, що реалізуються через централізовані програми, а також кошти міжнародних донорів у формі грантів, кредитів і технічної допомоги. Саме ці джерела забезпечують реалізацію найбільш масштабних проєктів відновлення [7]. Місцеві бюджети, хоча й відіграють важливу роль, мають обмежені можливості через втрату дохідної бази в багатьох громадах, що постраждали від воєнних дій.

Боргові джерела фінансування (кредити міжнародних фінансових організацій, банківські позики, випуск державних або муніципальних облігацій) пов'язуються з механізмами залучення ресурсів на умовах повернення, що передбачають формування відповідних зобов'язань та обслуговування боргу. У цьому випадку механізми можуть доповнюватися державними гарантіями або іншими інструментами зниження ризиків, що підвищує привабливість таких проєктів для кредиторів. Донорські та грантові джерела реалізуються через механізми безповоротного фінансування, технічної допомоги та програмної підтримки, що, як правило, орієнтовані на соціально значущі та післякризові проєкти. У межах цих джерел механізми можуть передбачати також поєднання з іншими формами фінансування, зокрема через співфінансування або інтеграцію у ширші інвестиційні програми [8].

Приватні інвестиції пов'язуються з механізмами державно-приватного партнерства (ДПП), коінвестування, корпоративного фінансування та іншими формами участі бізнесу у реалізації проєктів. У цьому контексті держава може застосовувати підтримуючі механізми (гарантії, компенсації, створення сприятливих умов), що забезпечує розподіл ризиків і підвищує інвестиційну привабливість [9]. Водночас приватний капітал поки що не є визначальним за обсягами, однак характеризується високим потенціалом ефективності, особливо у сферах, де бізнес може отримувати непрямі економічні або репутаційні вигоди, зокрема через механізми ДПП, корпоративні фонди та коінвестування.

У середньостроковій перспективі найбільш доцільною виглядає модель змішаного фінансування, в якій ключову роль відіграватимуть держава та міжнародні донори, доповнені активною участю приватного сектору та місцевих громад на засадах партнерства [6].

У розвинених країнах модернізація та діджиталізація соціальної інфраструктури активно здійснюється із застосуванням інструментів ДПП, державних фондів і субсидій, що реалізуються через електронні системи врядування та інфраструктуру даних. Водночас значного поширення набули механізми імпакт-інвестування та results-based financing (фінансування, орієнтованого на результат), зокрема соціальні облігації [1]. У реалізації інфраструктурних проєктів у світовій практиці посилюється роль венчурного капіталу, а також фінансування з боку національних інноваційних банків, які підтримують цифрові стартапи, спрямовані на впровадження технологічних рішень у соціальній сфері.

Ефективність застосування інвестиційних механізмів (рис. 1), значною мірою залежить від наявності міжнародної технічної допомоги. У цьому контексті провідні світові організації розробляють відповідні рамкові підходи до впровадження механізмів ДПП у соціальних проєктах. Світовий банк спільно з

 Авторські права захищені | Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License

Міжнародною фінансовою корпорацією просуває концепцію People-First PPPs (людиноорієнтованого ДПП), пропонує PPPs Toolkit (інструментарій ДПП) для досягнення соціального ефекту, а також спеціалізовані рішення для післякризового впровадження ДПП у сферах охорони здоров'я, освіти та соціального житла [2; 3]. У свою чергу Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) у принципах реалізації ДПП наголошує на необхідності чіткого розподілу ризиків, забезпечення прозорості контрактів і оцінювання соціальної вигоди, формуючи стратегічні орієнтири в межах підходу Infrastructure Management [4].

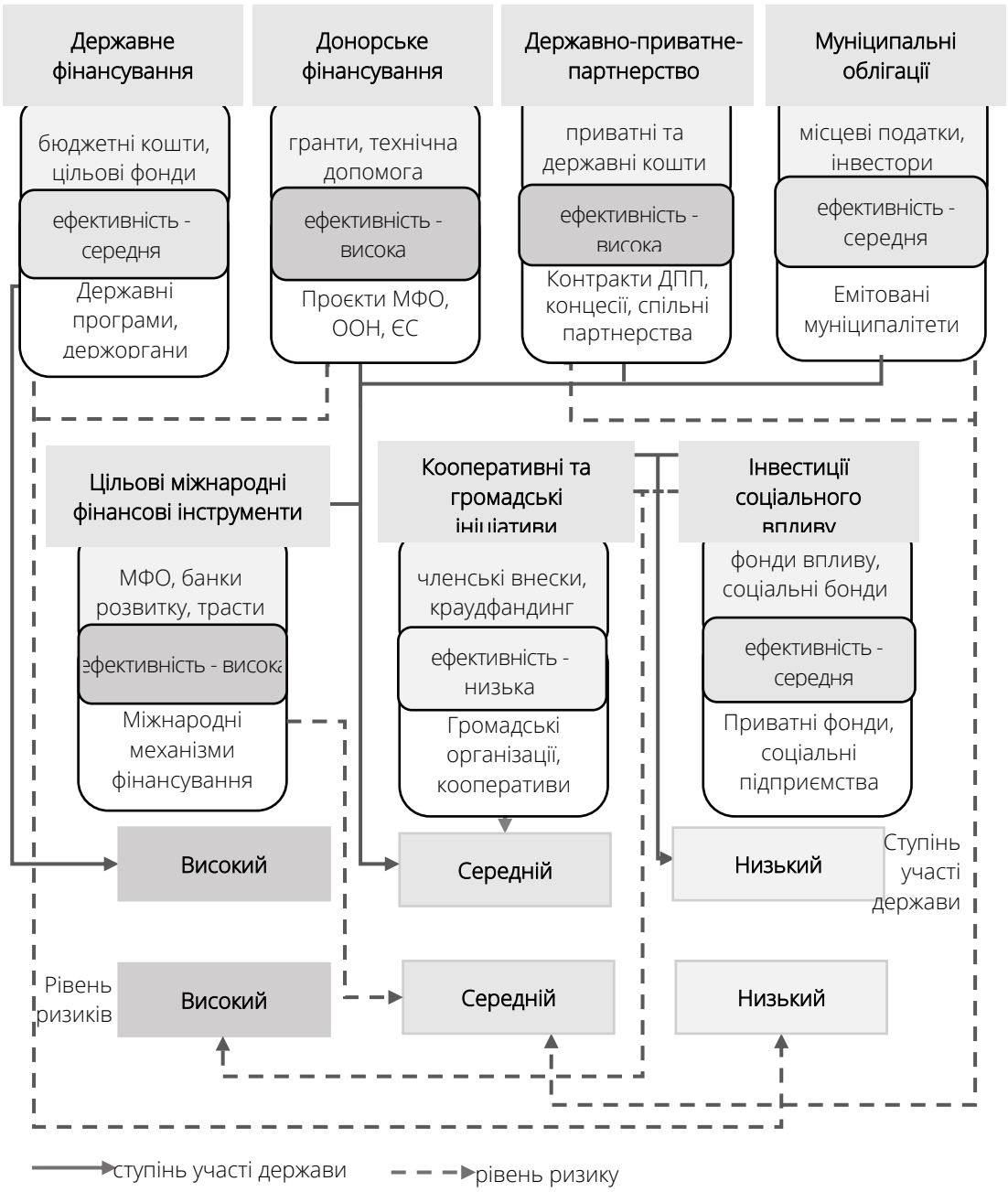

Рис. 1. **Типологія механізмів інвестування у соціальну інфраструктуру залежно від інституційної форми, участі держави, рівня ризиків та ефективності в існуючій світовій практиці**

Побудовано за [1-4]

All rights reserved | Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License

Таким чином, рекомендаційні підходи міжнародних інституцій свідчать про трансформацію ДПП з переважно фінансового інструменту у комплексний механізм соціального впливу в умовах післякризового відновлення. Загалом світовий досвід підкреслює важливість поєднання різних фінансових інструментів і ефективного розподілу ризиків, рівень яких відображено на рисунку 1. Схему побудовано на узагальненні міжнародної практики застосування цих механізмів у соціальному інвестуванні. Ризики оцінюються з урахуванням фінансових втрат для інвесторів або держави, імовірності невиконання проєктів та впливу політичної нестабільності, тоді як ефективність інструментів визначається за умовними показниками результативності реалізованих проєктів (тривалість реалізації, досягнення поставлених цілей і забезпечення сталого ефекту).

За теперішніх умов у практиці публічного інвестування в Україні приватний сектор та механізми ДПП залишаються недостатньо задіяними у фінансуванні соціальної інфраструктури через високі інвестиційні ризики, тривалі строки окупності проєктів та інституційні обмеження. Водночас у перспективі післявоєнного відновлення їх роль може суттєво зрости, особливо у секторах із потенціалом комерціалізації, що потребує удосконалення нормативно-правової бази, зниження ризиків та стимулювання інвесторів.

Висновки та пропозиції. Результати дослідження дозволяють виокремити ключові механізми інвестиційного забезпечення відбудови соціальної інфраструктури України. До них належать фіскально-бюджетні механізми; інституційно-партнерські механізми, що базуються на розвитку ДПП та міжсекторальної взаємодії; міжнародно-фінансові механізми, що включають ресурси МФО та донорів, а також інвестиційно-ринкові механізми, орієнтовані на залучення приватного капіталу та розвиток соціально відповідального інвестування. Комплексна реалізація систематизованих у роботі механізмів сприятиме не лише подоланню інвестиційного розриву фінансування, але й підвищенню ефективності реалізації інвестиційних проєктів, скороченню строків їх впровадження та посиленню адресності фінансування відповідно до потреб територіальних громад.

Список використаних джерел:

[1] World Bank. (2019). *Banking on Impact: What You Need to Know about Results-Based Financing*. World Bank Group. https://www.worldbank.org/en/news/feature/2019/06/28/banking-on-impact-what-you-need-to-know-about-results-based-financing
[2] CEPAL. (2020). *Public-private partnerships under the «people-first» approach.* Facilitation of Transport and Trade in Latin America and the Caribbean. https://repositorio.cepal.org/server/api/core/bitstreams/502bf4b2-825a-4dd9-8a62-47dc5f7e1edd/content
[3] World Bank. (2025). *Sector Specific Toolkits. Public Private Partnership*. World Bank Group: https://ppp.worldbank.org/sector-specific-toolkits
[4] OECD. (2020). *The OECD Infrastructure Toolkit*. Organisation for Economic Co-operation and Development. https://www.oecd.org/en/topics/infrastructure-governance.html
[5] Беновська Л. (2021). СОЦІАЛЬНА ІНФРАСТРУКТУРА ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: ІНТЕРЕСИ СТЕЙКХОЛДЕРІВ. *Галицький економічний вісник*, 2 (69), 14–23. https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/index.php?art=950

 Авторські права захищені | Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License

[6] Горват Т., Балабан Ю., & Пайда О. (2024). ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У ПОВОЄННУ ВІДБУДОВУ УКРАЇНИ. *Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки),* 4 (53), 27–33. https://doi.org/10.32782/2519-884X-2024-53-3

[7] Метеленко Н., Сумма В. Шарапов В., & Сілін А. (2023). СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ ПІД ЧАС ВІЙНИ В КОНТЕКСТІ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ. *Humanities Studies*, 17 (94), 190–199. https://doi.org/10.32782/hst-2023-17-94-20

[8] Міністерство економіки України. (2024). *Механізми фінансування інвестицій в Україні в рамках Ukraine Investment Framework (Ukraine Facility 2 pillar).* https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/06/ukraine-investment-framework.pdf

[9] Міністерство фінансів України. (2025). *Про затвердження Методики визначення джерел і механізмів фінансового забезпечення публічних інвестиційних проєктів та програм публічних інвестицій (Наказ № 131 від 28.02.2025 р.).* Верховна Рада України. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0541-25#Text

INVESTMENT MECHANISMS FOR PROVIDING RECONSTRUCTION OF UKRAINE'S SOCIAL INFRASTRUCTURE

Nataliia Savina
Doctor of Economics, Professor
National University of Water and Environmental Engineering, Ukraine
Andrii Dobrovolskyi
Post-graduate Student
National University of Water and Environmental Engineering, Ukraine

Summary. *The article examines the investment support mechanisms for the Ukraine's social infrastructure reconstruction in the wartime and post-war transformations context. Key sources of financing, institutional mechanisms, and models for attracting investment in social infrastructure public investment projects are identified. The role of the state, territorial communities, and international partners in financing the national infrastructure reconstruction is revealed. The necessity of forming an integrated investment management system based on multi-channel financing is substantiated. The global experience in applying investment support mechanisms for social infrastructure is summarized with an emphasis on their risk levels (considering potential investor losses) as well as their implementation effectiveness and the sustainable outcomes achievement.*

Keywords: *social infrastructure; investment support mechanisms; infrastructure reconstruction; public investment projects; public financing, public-private partnership.*

Дата публікації: 01.05.2026

Дата першого надходження статті до видання: 21.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.04.2026

All rights reserved | Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License 2026